АЗӘРБАЙЧАН ССР ЭЛМЛӘР АКАДЕМИЯСЫНЫН МӘ'РУЗӘЛӘРИ
ДОКЛАДЫ АКАДЕМИИ НАУК АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ССР
XIV ЧИЛД № 11 1958

БОТАНИКА

Р. Г. ӘСКӘРОВА

Crepis. L. ЧИНСИНИН ЕНИ НӨВҮ

(*Азәрбайчан ССР ЭА академики Һ. Ә. Әлиев тәрәфиндән тәгдим эдилмишдир*)

Тәсвир этдийимиз нөв илк дәфә олараг Ледебуруг тәрәфиндән (Flora rossica II, 827) Нордманын Эрмәнистандан топладығы материаллара әсасән тапылмыш, лакин сәһв олараг, ялныз Юнаныстанда йығылмыш *Crepis incana* Sibith. нөвүнә аид эдилмишдир.

1857-чи илдә Буассе Балансын Фригиядан (Гәрби Кичик Асия) йығылмыш эксикатларында *C. phrygia* нөвүнү тәсвир этмәйи нәзәрдә тутмушдур. Сонрадан һәмин мүәллиф (Flora orientalis III, 837) нәзәрдә тутдуғу нөвүн мүстәгил олмасыны э'тираф эдәрәк, ону C. *macropus* Boiss. et Heldr. нөвүнүн вариасиясы кими гәбул этмиш var.*phrygia* Boiss. вә Нордманын Эрмәнистандан йығдығы һербариләри дә бурая дахил этмишдир.

А. А. Гросһейм өз әсәрләриндә (Флора Кавказа, IV, 264; Определитель растений Кавказа. 519) *C. phrygia* Boiss. нөвүнү бәрпа эдәрәк Кичик Гафгаз биткиләрини дә бу нөвә дахил этмишдир. Биз Ленинградда (Ботаника институтунун һербарисиндә) Фригиядан йығылмыш *C. macropus* Boiss. et Heldr. нөвү вә онун вариасиясы var. *phrygia* Boiss-нын нүмунәләрини нәзәрдән кечирәркән, онларын Кичик Гафгаздан бу нөвә аид йығылмыш биткиләрдән айдын сурәтдә фәргләндийи мейдана чыхмыш, Кичик Гафгаздан йығылмыш нүмунәләрин әтрафлы өйрәнилмәси нәтичәсиндә онларын Кичик Асиядан (Фригиядан) йығылмыш нүмунәләрдән фәргли олдуғу тәсдиг эдилмиш вә Гафгаз нөвүнү айырмаға имкан вермишдир. Бу нөвүн тәсвири ашағыдакылардан ибарәтдир.

Crepis kurdistanica Acker. sp. nova

Planta perennis, pallide—viridis. Caules 40—70 cm alti, erecti, sulcati solitarii, dichotome—ramosi ramis patentibus, longis, tenuibus, in parte inferiore parce et adpresso pubescentibus superne subglabris. Folia utrinque plus minusve parce adpresso—arachnoidea interdum subglabra; radicalia et inferiora in retiolum angustate runcinato—partita lacinia ferminali longiora oblongo-lanseolata sinuato—dentata, si lateralibus e basi triangulari lance:latis; folia media minora sessilia basi auriculis triangulare—lanceolatis minuta, superiora anguste linearia, denticulata

vel integerrima. Calathidia solitaria longa pedunculata, involucrum obconicum ad 12 mm. lat.; phyllis albidol anato tomentosis interioribus oblongo-liniaribus, obtusiuculis dorso linea nigra, exterioribus lanceolatis inferioribus bi-triplo brevioribus. Achenia 5—6 mm. long. oblongo-cylindrica fuscata sulcata, laevia, subconcava, pappus albus, achenio sesqui longior. Fl. VII—VIII, fr. VIII—IX.

Habitat in regione subalpina et media montana Caucasi Minoris.

Typus. Transcaucasia, Aserbaidshania, Kurdistania ad thermas Istisu super. in lapidosis. 4. VIII 1934 leg. C. Gurvitsh. In Herbario Inst. botan. nom. V. Komarovii Ac. Sc. Aserb. RSS. in Baku conservatur.

Affinitas. A C. Phrygia Boiss. differt foliis caulinis (non rosantibus), pilorum strigosorum ad nervum medium in pagina inferiore foliorum defectu, foliis runcinato-partitis (non interrupte partitis); a Crepis sonchifolia M. B. altitudina, foliis caulinis (non rosautibus), foliis pinnatisectis (non lyratis), segmentis foliorum, pilis strigosis in pyhyllis interioribus deficiontibus.

Күрдүстан чобан күлү чохиллик солғун биткидир. Көвдəси 40—70 *см* һүндүрлүкдə олуб, тəк вə я да 2–3 зоғлудур, шырымлы, дихотомик будаглыдыр, будаглары əйилиб-галхан узун вə назикдир. Ашағы һиссəси зəиф вə дағылмыш ятыг торлу түклүдүр, юхарыдан исə, демəк олар ки, чылпагдыр. Ярпаглар көвдəнин һəр ериндə ерлəшəрəк аз вə я чох ятыг торлу түклүдүр. Көкяны вə ашағыдакы көвдə ярпаглары узунсов-лансетваридир, саплаглыдыр, дəрин бөлүнмүшдүр, юхары сегменти ири, узунсов-лансетваридир. Янлардакы сегментлəр исə аралы үчбучаглы гаидəсиндəн башлаяраг лансетвари, янлардан кəмирилмиш дишлидир, саплағын гаидəсинə яхынлашдыгча балачалашыр, ортадакы ярпаглар чох хырда, саплагсыз, гаидəсиндə үчбучаг-лансетвари гулагчыглары вардыр. Юхарыдакы ярпаглар дар хəтли, хырда дишли, яхуд там кəнарлыдыр. Сəбəтлəри тəк-тəк олуб, узун чичəк саплағы үзəриндəдир, сарғы ярпагчығы конусвари формададыр, 12 *мм*-ə гəдəр узунлуғу вə 10—15 *мм* эни олур, ағымтыл юнлу-кечə түклүдүр. Дахили ярпагчыглары узунсов, хəтли, күтвари, арха тəрəфдəн назик гара хəтлидир. Харичдəки ярпагчыглар лансетвари, арха тəрəфдəн гара галын гылчыгларла өртүлүдүр, дахили ярпаглардан 2—3 дəфə гысадыр. Тохумча узунсов-силиндрик, боз шырымлы, һамар, азачыг чухурдур. Учаған ағдыр. 1,1 дəфə тохумчадан узундур. ч., VII—VIII. м., VIII—IX. Кичик Гафгазын орта вə юхары дағ гуршагларында яйылмышдыр.

Тип. Загафгазия—Азəрбайчан, Күрчүстан, Юхары Исти-су яхынлығында, дашлы ямачларда, IV—VIII—1934, С. Гурвич.

Азəрбайчан ССР Элмлəр Академиясы В. А. Комаров адына Ботаника институтунун һербарисиндə (Бакы шəһəри) сахланылыр.

Тəдгиг эдилмиш нүсхəлəр.

Азəрбайчанда: Күрдүстан, Ашағы Исти-Су, исти булағын янында, ашлы, отлуглу ямачларда, 27/VII—1934, ч., С. Гурвич.

Гарабағ—Сағсаған дағында, 8/VIII—1929. ч., А. Колаковски. Эрмəнистан ССР: Нор-Баязед. Шаһ дағдан чəнуба, 25/VII—1928, ч. вə м, I. Зеделмеер вə Т. Һейдман; Севан көлү, Куней, Бабадаян—дəрəнин чында, 29/VII—1927, ч. вə м., А. Шелковников вə Е. Гара-Мурза.

Гоһумлуғу: бизим нөв *Crepis phrygia* Boiss. нөвүндəн ашағыакы хүсусиййəтлəринə көрə фəрглəнир:

Харичи көрүнүшү, ярпагларынын көвдəнин һəр тəрəфиндə ерлəшэси, ярпагларынын ашағы һиссəдəн орта дамарын гылвари түклəрин ıмамасы вə рəндəвари бөлүнмүш ярпаглары илə. Эйни заманда бизим

нөв Бөйүк Гафгазда јайылмыш *Crepis sonchifolia* M. B. нөвүн чәнуб ирги олараг, ондан ашағыдакы хүсусиййәтләрә көрә сечилир, даhа узун бою илә, ярпаглары көвдәнин үзәриндә hәр тәрәфдә ерләшмәси, ләләквари ярылмыш ярпаглары, ярпагларынын сегменти вә сарығынын дахили ярпагларында гылчығын олмамасы илә.

Ботаника Институту

Алынмышдыр 17. III 1958

Р. К. Аскерова

Новый вид рода *Crepis* L.

РЕЗЮМЕ

Установленный вид впервые был отмечен еще Ледебуром (Flora rossica II, 827) по сборам Нордмана из Армении, который, однако, отнес его к *Crepis incana* Sibth., распространенному, вероятно, только в Греции. Позднее, в 1857 г., Буассье в эксикатах Баланса из Фригии наметил вид *Crepis phrygia*. Впоследствии (Flora orientalis III, 837), не признав самостоятельности намеченного вида, он отнес его к *C. macropus* Boiss. et Heldr. (*v. phrygia*), присоединив сюда и нордмановские сборы.

А. А. Гроссгейм в своих работах восстановил *C. phrygia* Boiss. и отнес к нему и малокавказские растения.

Просмотренные нами в Ленинграде в Гербарии Ботанического института АН СССР образцы *C. macropus* Boiss. et Heldr. из Малой Азии и его вариации *v. phrygie* Boiss. из Фригии явно отличаются от наших малокавказских растений. Дальнейшее подробное изучение последних позволило установить отличия их от малоазиатских и выделить кавказский вид.

Наш вид распространен в среднем и верхнем горном поясе Малого Кавказа. От *C. phrygia* Boiss., к которому раньше относился наш вид, внешне отличается расположением листьев по всему стеблю (а не розеткой у основания стебля), отсутствием щетинистых волосков по средней жилке на нижней стороне листьев, струговидно-рассеченными листьями (а не прерывисто струговидно-рассеченными).

От распространенного на Большом Кавказе *C. sonchifolia* M. B., южной расой которого и является наш вид, отличается более высоким ростом, расположением листьев по всему стеблю, перисто-рассеченными (не лировидными) листьями, сегментами листьев, отсутствием щетинок на внутренних листочках обертки.